

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2011 | Vol. 3 | No. 1 | ISSN | 1803-8220

NELSON, Michael — RILEY, Russel L. (eds.) (2010). *The President's Words. Speeches and Speechwriting in the Modern White House*. University Press of Kansas. 310 s. ISBN 978-0-7006-1739-5.

RECENZE VĚRY KOTÁBOVÉ

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává

Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,

Katedra politologie Institutu politologických studií

NELSON, Michael — RILEY, Russel L. (eds.) (2010). *The President's Words. Speeches and Speechwriting in the Modern White House*. University Press of Kansas. 310 s. ISBN 978-0-7006-1739-5.

V poslední době se v americké odborné politologické literatuře objevují studie zabývající se komunikačními strategiemi a dovednostmi prezidenta. Dochází k tomu z prostého důvodu. Iniciativy dominovat politickému procesu se čím dál urputněji chápou prezidenti. V systému *checks and balances* však nemohou na americké politické scéně operovat bez součinnosti ostatních činitelů politické scény, především pak Kongresu. Proto často potřebují toto těleso nějakým způsobem přimět ke spolupráci pod svou taktovkou, případně je obejít. Uchylují se tudíž k apelům na veřejnost, od níž očekávají, že bude vykonávat nátlak na své volené zástupce. A protože je zřejmé, že při stoupajícím počtu veřejných vystoupení není v prezidentových silách, aby si každý projev připravil sám (zatímco např. Herbert Hoover se v průměru objevil na veřejnosti osmkrát měsíčně, Bill Clinton má ve svých statistikách na kontě v průměru 28 vystoupení za měsíc), objevuje se na scéně nebo spíše v prezidentově týmu tzv. *speechwriter*, tedy odborník, který je angažován do prezidentova štábu proto, aby přenášel prezidentovy představy, výzvy a hodnocení do textů srozumitelných a dostatečně sdělných. A právě těmto odborníkům a jejich specializaci je věnována publikace *The President's Words. Speeches and Speechwriting in the Modern White House*.

Podnětem pro vznik publikace bylo sympozium, jež uspořádalo Miller Center of Public Affairs při University of

Virginia. Kromě politologů a historiků bylo na sympozium přizváno devět specialistů se zkušenostmi se psaním prezidentských projevů, a sice čtyři, kteří pracovali pro exponenty Demokratické strany, a pět členů štábu republikánského Bílého domu. Zmínění *speechwriteři* působili ve všech administrativách od Nixonovy¹ po Clintonovu. Program sympozia, bohatě vytěžující přítomné specialisty prostřednictvím řízených rozhovorů a panelových diskusí, umožnil načerpat potřebný objem pramenných informací od přímých účastníků politického procesu a zároveň umožnil tato fakta porovnat jak v závislosti na časovém vývoji, tak i ze stranického hlediska.

Profese a renomé *speechwriteřů* procházely různými fázemi vývoje. Po počáteční etapě, charakterizované etablováním dané specializace ve štábu, přišla na řadu éra tvůrců projevů, kteří byli zároveň prezidentovými důvěrníky a poradci. Jejich práce bezprostředně ovlivňovala i tvorbu politiky jednotlivých administrativ.² Z tohoto výsluní pak byli

¹ Byl to právě R. Nixon, kdo institucionalizoval dřívější praxi a formálně zřídil v Bílém domě specializované oddělení nazvané „writing and research department“ dislokované ve staré vládní budově (OEOB).

² Za Kennedyho administrativy byl T. Sorensen pověřen napsat prezidentovi provolání objasňující námořní blokádu Kuby. Aby sám pochopil podstatu problému, měl tolik doplňujících dotazů, že bezděky upozornil na některá slabá místa a plán byl posléze vojenskými specialisty upraven.

posléze vykázání (a to i doslova, na pracoviště mimo hlavní budovu Bílého domu) a nastalo období *speechwriterů* – úzkých specialistů, kteří nemají bezprostřední přístup k prezidentovi. Částečně to souvisí i se skutečností, že do Bílého domu se prosadila řada politiků mimo washingtonské politické kruhy (Carter, Reagan, Clinton i G. W. Bush), kteří ze svých předchozích guvernérských postů sice funkci *speechwritera* neznali, nicméně ji začali masivně využívat, aby se mohli obracet o podporu právě k těm řadovým členům strany a prostým občanům, kteří je do křesla vyzdvihli. Jejich užší štáb však tvořili důvěrníci ještě z dob prezidentské volební kampaně. Rovněž postavení *speechwriterů* se proměňovalo. Od fáze, kdy se prezidenti k jejich pomoci nepřiznávali a oni zůstávali bezejmenní (z těch dob pochází i termín „White House ghosts“ neboli duchové Bílého domu), přes fázi oceňovaných a oblíbených poradců – členů štábu až po současný respekt vztahující se k jejich dovednostem a úzké specializaci, omezený však tím, že šéfové štábu Bílého domu si osobují právo vetovat návrhy projevů. Jeden z účastníků diskuse vzpomíná, že Poselství o stavu unie z roku 2000 mělo třináct verzí, než bylo schváleno. Další přetrvávající omezení spočívá v tom, že projevy primárně související s bezpečnostní problematikou připravují pro prezidenta pracovníci Národní bezpečnostní rady.

Pozoruhodná je organizace knihy. Rámují ji dvě samostatné kapitoly, přičemž první se zabývá projevy, jejich autory a jejich vlivem na podobu prezidentského úřadu, a poslední shrnuje kontury rétorického pojetí prezidentského úřadu i dosahy strategie, pro niž se v americké

politologii vžil termín „going public“. Těžištěm knihy jsou čtyři dvojice kapitol. Každá dvojice je věnována jednomu ze čtyř typů prezidentských projevů. Jmenovitě se jedná o tzv. *acceptance speech*, tedy projev, kterým prezidentský kandidát příslušné strany přijímá na stranickém sjezdu svoji nominaci do souboje o prezidentské křeslo, dále o projev u příležitosti prezidentské inaugurace po vítězství ve volbách, třetím tandemem jsou studie a diskuse zabývající se zprávami o stavu unie a konečně poslední téma analyzuje náležitosti projevu proneseného při nějaké krizové či klíčové události. První z kapitol je vždy teoretickým a historickým úvodem do problematiky z pera politologa či příslušného akademika, druhá z dvojice pak přináší vhled přímých členů štábu a tedy zároveň autorů textů projevů prostřednictvím záznamu panelové diskuse moderované autorem teoretické stati.

Tyto skupinové debaty mají kromě očekávaného přínosu spočívajícího v bezprostředních vzpomínkách členů prezidentských štábů ještě nepopiratelnou komparativní výhodu, která umožňuje přesáhnout charakteristiku jednotlivých prezidentských administrativ a při níž snáze vyjdou najevo nuance proměny prezidentského úřadu coby instituce. Publikace je tak příspěvkem k porozumění fungování prezidentského úřadu, neboť ukazuje, jak prezidentův styl práce a jeho řečnické schopnosti (které musí příslušní tvůrci projevů při své práci brát v úvahu) ovlivňují proces tvorby politiky Bílého domu. Zároveň ovšem publikované materiály téma neabstrahují, zejména v části zaznamenávající průběh panelové diskuse přinášejí čtivé postřehy z funkčních období jednotlivých prezidentů. Načrtávají

nejen vzájemnou komunikaci mezi prezidenty a autory jejich proslovů včetně rozdílných zadání a očekávání směřovaných ze strany prezidentů k tvůrcům projevů, ale i vztah mezi osobnostmi prezidentů a způsobem uchopení úřadu.

Publikace předestírá řadu překvapivých momentů ilustrujících, jak různé okolnosti dokázaly ovlivnit charakter tradičních projevů i jejich zaměření. Jako příklad uveďme proměnu formátu poselství o stavu unie (jedné z mála povinností dosti vágně přikazovaných prezidentovi ústavou), na niž měla vliv tak zdánlivě banální věc, jako je přesun času projevu z poledne na večerní hodinu. Tím se stala ze zprávy určené relativně úzkému okruhu poučených příjemců (rozuměj volebných politiků, státních činitelů a úředníků) zpráva adresovaná široké veřejnosti. Prezidenti si uvědomili, že věcné, detailně a statisticky pojaté hodnocení jednotlivých ministerstev a kapitol vládního programu je záhodno nahradit kratším ceremoniálním řečnickým vystoupením neboli suché vládní prohlášení je třeba transponovat ve státnický projev srozumitelný občanům. Tato dvojí optika samozřejmě nesouzní a speechwriteri i prezidenti se s tím museli vyrovnat po svém. Politologové nechť posoudí, zda došlo nejprve k rozhodnutí o změně času a poté k úpravám projevu, jak naznačuje jeden z pamětníků (str. 168), nebo zda se naopak prezidenti potřebovali prostřednictvím projevu obrátit na své spoluobčany a v důsledku toho provedli časový přesun i změnu formy poselství.³ Pozornosti žádného čtenáře

³ V roce 1972 Nixon zaslal dlouhou a vyčerpávající písemnou zprávu do kongresu ráno v den projevu a své večerní vystoupení zahájil tak, že písemně

by nemělo v této souvislosti uniknout ani rozdílné vnímání účelu poselství jednotlivými administrativami, a to často i v případě, že pocházely ze stejného stranického tábora.⁴

Za zmínku stojí dvě formální okolnosti. Zatímco při klasickém sběru materiálu pro potřeby orální historie se zdroje nezřídka domáhají toho, aby jimi poskytnuté informace byly zveřejněny až po určité, často nemalé době, což je ostatně v některých případech upraveno příslušným zákonným ustanovením, fakta předkládaná v této publikaci jsou zájemcům o danou problematiku k dispozici okamžitě, neboť symposium se nekonalo za zavřenými dveřmi, nýbrž mělo podobu veřejně přístupné události. A dále, jeden z editorů svazku upravil mluvenou podobu debaty pro potřeby tisku tak, aby srozumitelně vynikla hlavní myšlenka diskutéra. Pro ty badatele, kteří si chtějí projít doslovný přepis výpovědí jednotlivých účastníků debaty, je k dispozici internetová adresa.⁵ Vhodným doplněním recenzované knihy je pak práce novináře Roberta Schlesin-

verze předal osobně vedoucím činitelům Sněmovny reprezentantů i Senátu s poukazem na ranní distribuci svého elaborátu a se sdělením, že nyní se s projevem vycházejícím z textu poselství obrátí na veřejnost. Tento projev už byl podstatně kratší, obecnější a přehlednější nežli písemná zpráva (obsahující v roce 1972 15 000 slov a o dva roky později již 22 000 slov) a byl záměrně sestavený tak, aby oslovil širokou veřejnost. Texty obou poselství lze posoudit na adrese <http://www.presidency.ucsb.edu/sou.php>.

⁴ Reaganova poselství bývala pojata trochu jako hra s kongresem, jako apel na získání kongresové podpory pro schválení rozpočtu na Reaganovy priority, Nixon kromě suchého hodnocení administrativy cíleně usiloval o lidovou podporu.

⁵ Dostupné na: <http://millercenter.org/scripps/archive/conference/detail/4001>.

gera, syna Arthura M. Schlesingera Jr., který byl skvělým a respektovaným autorem projevů J. F. Kennedyho. Kniha nazvaná *White House Ghosts: Presidents and Their Speechwriters*, vydaná nakladatelstvím Simon&Schuster, se zabývá prakticky totožným tématem a má dokonce ještě rozsáhlejší pramennou základnu vycházející z rozhovorů s devadesáti specialisty, ať už přímo tvůrci projevů či jinými členy štábu Bílého domu, kteří se uvolili autorovi knihy poskytnout rozhovory, přičemž někteří mu zpřístupnili i své diáře a poznámky.⁶ Sekundární zdroje knihy pokrývají funkční období od F. D. Roosevelta po G. W. Bushe. Kromě této publikace lze zájemcům dále doporučit publikované paměti, diáře či monografie četných *speechwriterů*, kromě již zmíněného A. M. Schlesingera například ještě nedávno zesnulého T. Sorensena, J. Valentiho, W. Safira či P. Noonanové.

Věra Kotábová⁷

⁶ Autor se po boku svého otce zúčastňoval schůzí Judson Welliver Society, což je sdružení či klub bývalých prezidentských *speechwriterů* z obou hlavních politických stran nazvané po úředníku štábu prezidenta Warrena Hardinga (1921-1923) J. C. Welliverovi, který bývá obecně považován za prvního specialistu na psaní projevů. Jeho funkce se nazývala „*literary clerk*“ a v popisu práce měl výslovně uvedenu tvorbu projevů. Termínem *speechwriter* byl prvně oficiálně označován Emmet J. Hughes pracující pro prezidenta Eisenhowera.

⁷ PhDr. V. Kotábová je odbornou asistentkou na katedře politologie IPS FSV UK. Kontakt: vera@kotabova.cz.